БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеН

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 АПРЕЛЬ 4 ПЯТНИЦА № 68 (4038)

Өртээ 20 коп.

Гениалдыг ленинчи кооператив планынга үндезилээш боттандырган көдээ ажыл-агыйны коллективизастаанының соонда бо хемчеглерни амыдыралга чорудары социалистиг көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинде чаа, дыка чугула болгаш улуг базым болур.

(Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында Хоойлудан).

Хоорайларның болгаш суурларның арыг-шеверинче кичээнгейни күштелдирер

Хоорайларның болгаш суурларның арыг-шевери дээрге ажылчы чоннарның кадыын камгалаар хемчеглерниң, ыланғыя янзы-бүрү аарыгларны болдурбас дээш баш улур чорудар ажылдарның бирээзи болур. Ынчангаш арыг-шеверни чоннуң ортузунга нептередиринче партия болгаш чазак улуг кичээнгей салып, ол сорулгага чыл санында хөй түцүг акша-хөрөнгини үндүрүп турар. Чүгле Кызыл хоорайны чаагайжыдарынга безин 1958 чылда дөрт миллион 50 муң рубльди төлевилээн.

Хоорайларның болгаш суурларның, чурттага болгаш албан, бүдүрүлге черлериниң арыг-шеверинче өске ажыл-херектер-биле кады улуг кичээнгейни салып турар организациялар, удуртукчулар хөй. Чижээ, Кызыл хоорайның коммунал банкызының (эргелекчизи эш Сиротин) девискээри үргүлчү арыг-силиг турар болгаш кудумчуну аштап арыглап, албан черинин чанында чечектерни тарып ап турар. Ол ышкаш Кочетов кудумчузунда 54 дугаарлыг бажыңның чурттакчылары аъш-чем богу чуунду төгөр оңгарны кажаалап алган, ону үргүлчү арыглап турар. Ындыг чижектерни оон-даа хөйну илередип болур.

Өрген чок куруг турган черлерде бүдүрүлге, албан болгаш чурттага бажыңнарлыг чаагайжыды туттунган суурлар тургустунуп келген. Хөй-хөй суурлар, районнар төптери болгаш хоорайлар чыл санында-ла сайзырап турар. Бин-Хем районнуң «Өөк» совхозунуң Чкаловка фермазы электри станциялыг чараштыр туттунган суур апарган. Ферма ажылдакчыларының чурттап турар бажыңнары херимнерлиг, оон ишти арыг-силиг. Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» болгаш «Коммунизмче орук» колхозтарының төптери арыг-силиг болгаш чараш-чаагай.

Час дүжүп келгени-биле кады хоорай, суур бүрүзүнге чаа улуг ажыл тыптып келген. Ол болза, хоорайларны, суурларны арыг-шевер тургузары болур. Ындыг турбуже чамдык чер-чер Советтериниң болгаш кадык камгалалының органнарының талазындан бо чугула ажыл-херекче кошкак сагыш салып турарының хараазы-биле чамдык хоорайларның, суурларның арыг-шевер байдалында дыка хөй четпестер бар.

Чөөн-Хемчик районнуң төвү — Чадаана хоорайның (хоорқүүскомнуң даргазы М. Радыгин) арыг-шевер байдалы багай. Ол хоорайда чүгле алды кудук бар. Оларның кайызында-даа суг үзүп алыр тускай кочал чок. Ынчангаш чурттакчылар боттарының кочалдары-биле суг үзүп ап турарлар. Ол ышкаш бүгү чурттакчыларның ажыглап турар кудуктарын бокталырыпдан эки камгалаваан. Чадаана АТК-зының септелге мастерскаязында хөй санныг кижи ажылдап турар. Ындыг турбуже ында үндүр-даа, киир-даа тыруттар вентиляторлар чок. Бай-Тайга районнуң төвү Тээли суурнуң арыг-шевер байдалы баяр багай.

Колхозчу суурларда кудуктар, арыглаңыр бажыңнар, чуунду төгөр оңгарлар дугайында сагыш салбайн турар. Эрзин, Тес-Хем районнарның төптеринде болгаш колхозтарында кудуктар ховар. Ынчангаш төвүнге турар ужурлуг.

Чурттакчылар хемнерден болгаш арыг эвес суглуг бугалардан суг ап ижип турары көдээ Советтерни-даа, хөй-ниити организацияларын-даа дүвүретпейн турар. Бо дугайында сессияларга чугаалажып, эки шиитпирлерни хүлээп ап турза-даа ооң күүселдези чок.

Эрзин районнуң «Чаа орук» көдээ ажылагый артелиниң төвүнде колхозчуларның бажыңнарының хөй нуруузунда херим чок. Бажыңнар чанында бок овааланы берген чыдырда Бай-Даг көдээ Советди (даргазы Нүрсат) ону арыглаар талазы-биле кандыг-даа хемчег албайн турар. Суурда чаңгыс-даа кудук чок. Тес-Хем районнуң «Ак-Эрик», Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозтарының (даргалары Дамчай, Комбу) төптеринде байдал оон дээредевес.

Хоорайларны болгаш суурларны арыг-шевер тургузары— хоорай болгаш көдээ Советтерниң чугула сорулгаларының бирээзи. Чурттакчылыг черлерге арыг-шевериниң чурумун шыңгыы сагыырын, кудумчуларны, херимнер иштин үргүлчү аштап арыглаарын, суг алыр черлерни, кудуктарны арыг тургузарын, бок төгөр черлерни тускайлаарын чедип алыр херек. Хоорайларны болгаш суурларны арыг-шевер тургузарынга албан, бүдүрүлге черлериниң, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчуларын, бүгү ажылчы чоннарны калбаа-биле кириштирери—чер-чер Советтериниң хүлээлгези болгай.

Албан, бүдүрүлге болгаш чурттакчылыг черлерни арыг-шевер тургузар талазы-биле ажылга кадык камгалал органнарының болгаш санитар-чырыдыышкын черлериниң ажылдакчылары биргиээлчегде киржир сорулгалыг турган ону чугулага көрбейн турар. Ол ажылдакчылар кварталдар санында-ла бүдүрүлге, албан черлерин болгаш чурттага бажыңнарын үргүлчү хынап, чоннуң калбак массазының ортузунга лекция, беседаларны чорудуп, коммунал ажыл-агый черлериниң ажылдакчылары-биле семинарларны организастап, хөй-ниити активин тургузуп, Кызыл Крест ниитилелиниң кежигүннерин ол ажылга хаара тудар хүлээлгелиг.

Хоорайлардан болгаш суурлардан үндүр сөөрткен боктарны чогуур черлеринге төкпейн турар таварылгалар эвээш эвес. Ындыг таварылгаларны чамдык албан, организация, бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары эскербейн эртип турар болгаш оон-биле демисежири оларның хүлээлгези деп чүвени чедир көрбейн турарлар.

Хоорайларның болгаш суурларның арыг шевер байдалын экижидер талазы-биле чугула хемчеглериниң бирээзи болза, чурттакчылыг черлериниң чанын аштап арыглаары болур. Хоорай, суурларның кудумчуларының, херим-кажаазының иштидаштынның ашталгазынче бүгү чонну, хөй-ниитини эвилелдээри чер-чер Советтериниң, кадык камгалалының органнарының амгы үеде бир чугула сорулгазы болур.

Совет кижилериң кадыының дугайында, оларның өөрүшкүлүг, культурлуг чурттагаының дугайында могаг чок сагыш салыры—партия, совет органнарының, ажыл-агый удуртукчуларының, эмнелге ажылдакчыларының кичээнгейниң

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында

ХООЙЛУ

ССРЭ-ниң Дээди Совединге көөрү-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киргени колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында айтырыг бистиң чүртүвуска коммунистиг тургузуушкуннуң соруулгаларын чедишкиннинг шиитпирээринге дыка чугула ужур-дузалыг деп Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи санап тур.

СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ажылдап кылган хемчеглерин колхозчу тараачыннар, ажылчын аңгы, интеллигенция, бүгү совет улус чаңгыс эп-сеткил-биле чүүлдүг деп көргенин болгаш деткээнин ол айтырыгны бүгү улустуң чугаалажыышкыны көргүскен.

Совет күрүне сөөлгү чылдарның дургузунда социалистиг экономиканың болгаш культураның хөгжүлдезинде чаа улуг чедишкиннерни чедип алган. Анда үндезилээш ажылчы чоннарның чаагай байдалының деңнели дыка бедээн.

СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин Коммунистиг партия чайгылыш чокка боттандырбышаан, совет улустуң чогаадыкчы инициативазын болгаш энергиязын бистиң чүртүвуска коммунистиг ниитилелди тургузарының чугула соруулгаларын чедишкиннинг күүседиринче угландырып турар.

Социалистиг үлетпүр болгаш хамыктың мурнунда Совет күрүнениң күүзүнүн болгаш улустуң амыдырал деңнелиниң чайгылыш чок көдүрлүүшкүнүнүн үндезини болур аар индустрия улус ажыл-агыйының чедишкиннерин хандырарынга шиитпирлиг рольдуг.

Демократтыг централизмниң ленинчи принциптерин ёзугаар үлетпүрүг болгаш тудугну эргелеп башкарар чорукту эде тургусканы социалистиг экономиканың улам ыңай дүрген хөгжүлдезинге идиг болуп турар. Оон түңнелинде үлетпүр улам бедик деңнелдиг ажылдап, курлавырларны долузу-биле ажыглап турар.

Социалистиг көдээ ажыл-агый чедишкиннинг хөгжүп турар. Чүрттүн индустриализациязынга үндезилээш, ленинчи кооператив планын Совет Эвилелинде боттандырганының түңнелинде мурнакчы техника-биле чепсегленген социалистиг улуг көдээ ажыл-агый бүдүрүлгези тургустунган. Бистиң чүртүвуста колхоз тургузуун тургусканы болгаш быжыглаары совет улустуң бүгү делегейге төөгүлүг тиилелгези болур. Колхоз тургузуу социализмниң күчүлүг күжү кылдыр өскен, көдээ ажыл-агыйның бүдүрүкчү күштериниң көстүп көрбээн өзүлдезинге, совет тараачыннарның чаагай чоруунуң болгаш культура-техниктиг деңнелиниң көдүрлүүшкүнүнге болдунар аргаларны колхоз тургузуу ажыткан.

Көдээниң социалистиг чаартылгазы дээш демиселге, колхоз тургузуун тургузарынга болгаш быжыглаарынга, ажылчын аңгының болгаш тараачын чоннуң эвилелин быжыглаарынга машина-трактор станциялары дыка улуг рольду ойнаан. Совет күрүнениң хогунда машина-трактор станциялары болза, колхозтарга тараачыннарны каттыштырарынга болгаш механизастаттынган социалистиг улуг көдээ ажыл-агыйның артык күштүүгүе оларның бүзүрээринге дузалаан политиктиг болгаш организакчы улуг күш болган.

Машина-трактор станцияларын дамчыштыр көдээ ажыл-агыйга техниктиг деп-шилгени болгаш чаа техниканың баазазынга үндезилеп ону долдур чепсеглээрин, мергежилдиг механизатор кадрларны белеткээрин, чер ажылының болгаш мал ажылының культуразын бедидерин боттандырган. Машина-трактор станцияларында механизаторларның — трактористтерниң, комбайнерлериң, трактор бригадаларының бригадирлериниң, чолаачыларның, септекчилериң болгаш техниканы база күш-ажылдың индустриалдыг культуразын шингээдип алган өске-даа ажылчыннарның улуг армиязы өскен. Ол кадрлар социалистиг көдээ ажыл-агыйның тургузуушкунунга улуг ачы-хавыналыг болуп турар.

СЭКП ТК-ның 1953 чылдың сентябрь Пленумунуң соонда калбарткан көдээ ажыл-агыйның күштүг көдүрлүүшкүнү дээш бүгү улустуң демисели чер ажылының болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин улуу-биле көвүдедиринге чедирип, колхоз тургузуунуң хөгжүлдезинде чаа үе-чаданың эгези болган. Колхозтарның ниити ажыл-агыйы ам үеде бодунуң хөгжүлдезинин улам бедик чадазында турып турар. Колхозчу тургузугнуң хөгжүлдезинде чаа чада болза, улгаттырган колхозтар күрүнениң талазында улуг дузаламчы-биле сөөлгү чылдарда экономика талазы-биле улуг, хөй адырларлыг, хову ажылдакчыларының, малчыннарның, механизаторларның, агрономнарның, зоотехниктеринің болгаш өске-даа тускай эртемниг-лериниң мергежээн хөй санныг кадрларлыг, техника-биле чепсегленген ажыл-агыйлар болу бергени-биле тодургайлаттынып турар; колхозтарның орулгалары өскен, колхозчуларның материалдыг чаагай байдалы бедээн.

Социалистиг улуг көдээ ажыл-агыйны чорударда колхозтарга эки школа болза, совхозтар—бүдүрүлгени организастаарының улам бедик деңнелдиг күрүне бүдүрүлгелери болган. Сөөлгү чылдарда көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң болгаш оон-биле чүртту хандырарынга оларның эзлеп турар деннели улуу-биле өскен. Совхозтар моон-даа соңгаар бүдүрүлгениң улам сайзырангай методтарының, чер ажылының бедик культуразының үлегерин көргүзер, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш демисел талазы-биле колхозтарга үлегер чижек болур хүлээлгелиг.

Колхозтарның хөй нуруузу организас-ажыл-агый талазы-биле быжыккан амгы үеде машина-трактор станцияларын дамчыштыр колхозтарның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының туруп турар формазы көдээ ажыл-агыйның бүдүрүкчү күштерин улам ыңай хөгжүдериниң соруулгаларынга дүүшпес апарган. Оон аңгыда ол форма хөй-хөй таварылгаларда мурнакчы колхозтарның улам ыңайгы көдүрлүүшкүнүнге шаптык болуп, колхоз бүдүрүлгезиниң курлавырларын эки ажыглаар херекке колхозтарның болгаш колхозчуларның инициативазынга шаптык болуп турар. Чаңгыс-ла черге социалистиг ийи бүдүрүлгелер—колхоз болгаш машина-трактор станциязы ажыл-агыйны чорудуп турар байдалдың таарымча чок үржүктары улам улуг хемчээл-биле илереттинип турар апарган, ол чорук бүдүрүлгени организастаарынга болгаш техниканы ажыглаарынга ээ-харысалга чок чорукту төрүттүндүрүп, колхозтуп-даа, машина-трактор станциязының-даа дүжүттү бедидер дээш харысалгазын бүдүлдып, хөй болгаш херек чок чарыгдалдарны болдуруп турар.

Бо бүгү чоруктар колхозтарның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының туруп турар чурумун өскерттирин, машина-трактор станцияларын септелге-техниктиг станциялар кылдыр эде организастаар чорукту чоорту боттандырарын болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын колхозтарга садарынче шилчиирин негеп турар. Бо хемчеглерни боттандырганының түңнелинде көдээ ажыл-агыйны удуртуру чаа, улам бедик чадаже көдүрүр. Колхозтарның экономиказы ам-даа улам быжыгып, оларның хуваашпас фондулары өзүп, бүдүрүлгени организастаары улам сайзырангай болуп, колхозчуларның материалдыг чаагай байдалы бедидер.

Септелге-техниктиг станциялар тракторларны болгаш өске-даа машиналарны септээрин, колхозтарның техниктиг хандырылгазын, колхозтарга болгаш совхозтарга чаа техниканы, артык кезектерни, кывар чүүлү болгаш бүдүрүлгеге херектиг өске-даа бараанларны садарын, колхозтарга тускайжыткан ажылдарны күүседирин, колхозтарда чок машиналарны оларга ажыгладырын организастаарын, колхоз бүдүрүлгезинге чаа техниканы, эртемниң чедишкинин болгаш машина-трактор парыгын ажаар болгаш ажыглаар талазы-биле мурнакчы дуржулганы нептередирин, а ол ышкаш механизатор кадрларның мергежилин бедидерде колхозтарга дузаламчы көргүзерин хандырар хүлээлгелиг. Колхозтарның чамдыызы амызында тракторларны болгаш өске-даа машиналарны садып алыр аргазы чок, а колдуунда ол техниканы шын ажыглан шыдавас районнарга ыңдыг колхозтарның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазын машина-трактор станцияларын азы септелге-техниктиг станцияларны дамчыштыр чорударын түр үеде хевээр артырар херек.

Машина-трактор станцияларын эде организастаары, үлетпүрүг болгаш тудугну эргелеп башкарарын эде тургусканы ышкаш, ажыл-агыйның социалистиг системазының артык күштүүн болгаш бүдүрүлгениң курлавырларын эң-не долузу-биле ажыглаарын, массаларның чогаадыкчы инициативазының болгаш идепкейниң улам ыңайгы хөгжүлдезин хандырар хүлээлгелиг. Ол эде организастаашкын коммунизмче орук-биле совет ниитилелдің шимчээшкинин дүргедедир. Гениалдыг ленинчи кооператив планынга үндезилээш боттандырган көдээ ажыл-агыйны коллективизастаанының соонда бо хемчеглерни амыдыралга чорудары социалистиг көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинде чаа, дыка чугула болгаш улуг базым болур.

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар талазы-биле хемчеглер болза, улус ажыл-агыйын эргелеп башкарарын сайзырангайжыдар болгаш удуртурун экижидер талазы-биле Коммунистиг партияның чорудуп турар ажылының чугула көзээ болур.

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш социалистиг бүгү көдээ ажыл-агыйны улам ыңай көдүрер соруулга-биле Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң **доктаадыры болза:**

1 үүл. Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар талазы-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ажылдап кылганы болгаш бүгү улустуң чугаалажыышкыны чоруп турда бүгү-ниитиниң деткээни хемчеглерни чүүлдүг деп көөр.

2 үүл. Колхозтарның экономиктиг болгаш организастыг хөгжүлдезиниң амгы үеде чедип алган деңнелин барымдаалааш, машина-трактор станцияларын септелге-техниктиг станциялар кылдыр эде организастаары эргежок чугула деп санаар. Машина-трактор станцияларынга хамаарыш турар тракторларны, комбайннарны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарын ол техниканы садып алырын күзээн колхозтарга садар. Садып алган тракторларын болгаш машиналарын харугда төлээр аргазы чок колхозтарга оларның экономиктиг байдалынга хамаарыштыр төлээр хуусаазын уздыр.

1958 чылдан эгелээш колхозтарга болгаш совхозтарга чаа тракторларны, комбайннарны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарын садарын чорудар.

Машина-трактор станцияларын эде организастаарын тус-тус колхозтарның экономиказының хөгжүлдезин болгаш Совет Эвилелиниң янзы-бүрү зоналарының болгаш районнарының онзагай байдалын барымдаалап тургаш, эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдериниң доктааткан хуусаларында чоорту боттандырар ужурлуг.

3 үүл. Септелге-техниктиг станцияларга моон дараазында кол соруулгаларны күүседирин хүлээдир: тракторларны болгаш өске-даа машиналарны септээр, колхозтарга болгаш совхозтарга чаа техниканы, артык кезектерни, нефть продуктуларын, удобрениелерни, хоран-химикаттарны болгаш бүдүрүлгеге херектиг өске-даа бараанларны садар, колхозтарда чок машиналарны оларга ажыглаарын организастаар, колхозтар-биле керээ ёзугаар тускайжыткан болгаш өске-даа ажылдарның тус-тус хевирлерин күүседир, колхоз бүдүрүлгезинге чаа техниканы, эртемниң чедишкиннерин болгаш машина-трактор парыгын ажаар болгаш ажыглаар талазы-биле мурнакчы дуржулганы нептередир, а ол ышкаш механизатор кадрларның мергежилин бедидерде колхозтарга дузаламчы көргүзер.

Септелге-техниктиг станцияларның ажыл-чорудулгазын ажыл-агый санажылгазынга үндезилеп боттандырар.

4 үүл. Септелге-техниктиг станцияларның дүрүмүн болгаш машиналарны, артык кезектерни, кывар чүүлү болгаш өске-даа бүдүрүлге бараанларын садарының негелделерин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели бадылаар.

5 үүл. Бүдүрүлгени чорударынга болгаш колхозтарның ниити ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдеринге эргежок чугула байдалдарны колхозтарга тургузар төлээде, колхозтарның чарыгдалдарынга чээли бээрин калбартыр дугайында айтырыгны көөрүн ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге дагыр.

6 үүл. Машина-трактор станцияларын эде организастаары-биле холбаштыр көдээ ажыл-агыйның чогуур санныг продуктулары-биле күрүнени хандырарын барымдаалааш, колхозтарга көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң күштүү турар чурумунга болгаш негелделеринге өскерттилгелер киирер дугайында айтырыгны көөрүн ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге дагыр.

7 үүл. Машина-трактор станцияларындан колхозтарда ажылче шилчээн механизаторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин шын ажылдарын хандырып, ону чорударда оларның материалдыг хандырылгазының дугайында чогуур кичээнгей болгаш сагыш салырын ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге хүлээдир.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва Кремль. 1958 чылдың март 31.

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге үнген депутаттарының орнунга соңгулдалар чорудар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге Ваа-Хемниң соңгулда округунуң болгаш Алдан-Маадырның соңгулда округунуң талазы-биле үнген депутаттарның орнунга 1958 чылдың апрель 20-де воскресеньеде соңгулдалар чорудар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы М. ТАРАСОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары И. ЗИМИН.

Москва, 1958 чылдың апрель 1.

Бижик билбестерни өөредири чугула сорулга

Бижик билбес болгаш биче билир хамаатыларны бижик-билиглиг кылдыр өөредири бүгү улустуң хөрээ. Бо чугула сорулганы шиитпирлээриниң чаагай хөрээн холга алырының инициативазын Кызыл хоорайның № 3 ортумак школазының өөренигчилери көдүрүп үндүргеннер. Олар колдуунда 9—10 класстарның өөренигчилери болуп турар. Аныяк культармейжилер болза, В. И. Ленинниң 1920 чылдың октябрь 2-деги «Аныяктар эвилелдериниң сорулгалары» деп сураглыг чүүлүн удуртулга болдуруп турарлар.

Аныяк культармейжилериниң эң идепкейлиглери № 9 «б» класстың өөренигчилери Галина Максимова биле Рая Белова болуп турар. Олар боттарының клазынга культармейжилер организастаарынга эгелекчилер болбушаан, боттарынга хүлээнгени бижик билбес 4 өг-бүле өскөлерни ам бижикке өөредип каанар. Оларның үлегери-биле өске өөренигчилер база бижик билбес болгаш биче билир хамаатыларны дилеп тыварының ажылын чорудуп эгелээннер. Комсомолчулар албан-организация черлериниң удуртукчулары-биле харылажып, хамаатылар-биле боттары беседалажып турарлар. Ыпда тоску классчылар П. Калистратов, Н. Ивлева, С. Казанцева олар часкы дыштанылгазын база бо алдарлыг ажылхерекке холбаштырарын комсомол хуралынга хүлээнгеннер.

Бижик билбес кижилерни бижикке өөредиринге идепкейлиг киришкеннериниң ажылының дуржулгазын школада «Билиг» деп хана солунга чырыдып турарын редколлегияга даандырган.

Бо патриоттуг сорулганы боттандырарынга өске школаларның өөренигчилери база киришкеннер.

ЧАСКЫ ТАРЫЛГАГА БЕЛЕТКЕЛДИ ҮЛЕГЕРЛИГ ДООЗАР

Тараажыларның белеткели

Суг-Хөл районнуң «Коммунизминиң хереги» колхозу 1140 гектар тараа культураларын тарыыр планныг. Анда чажар үрезиннер четчир, «ОС-3» деп машинага шупту арыглаттынган. Артель 2 тонна 700 кг сорттуг үрезиннерни орнап алган, ам оларны хоранап турар.

Колхозчулар Дөң-Сай, Ак кыдыы деп черлерде 2 кол бугаларның өөштерин септеп, 3 километр 400 метр черниң дожун аштаан. Ам эрээш буга уннун дургаар агып баткан суг-биле андарттынган болгаш андарттынмаан черлерни суттарып эгелээн. Хову ажылдакчылары эштер Шыырап, Чоскур-оол эрткен чылын боттарынга хамаарышкан участоктарының гектар бүрүзүнден 18—20 центнер дүжүт алган, ам бо чылын оон-даа хөй дүжүттү алыр деп соруулга салган.

Гектар бүрүзүнден 16 центнер дүжүт алыр

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң № 1 хову бригадазының (бригадири эш Ортун-оол) кежигүннери бо чылын тараа культураларының гектар бүрүзүнден 16 центнер дүжүттү өстүрүп алыр дээш ам часкы тарылгага ажыл-ишчи белеткелди чорудуп турарлар.

Бригаданың бо чылын тарыыр планы 783 га, эрткен чылын белеткеп алган черни 790 га, оон 390 газы күр черлер болур. Тараа культураларының үрезиннери чажар шынарынга чедир арыглаттынган, тарылга шөлдеринге 612 тонна өдекти төккен. Тергелерни, аттың дериг-херекселдерин, үрезин урар хааржактарны, илиирлерни септеп белеткээн.

Бригаданың төвүнде механизаторлар болгаш колхозчулар чурттаар үш чурттага бажыннарын, 1 столоваяны, чунар бажыңны, кызыл булуңну септеп чылыглаан, чугайлап алган. Одаар ыяшты база белеткээн.

Ийиги хову бригадазында

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң ийиги хову бригадазы эрткен чылын 1300 гектар тараады тараан, а бо чылын 1500 гектарны тарыыр. Баян-Колда болгаш Демир-Сугда хову турлаглары белеткеттинган.

Тарылгага белеткелдиг ужуражыр дээш

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 40 чылы» колхозу бо чылдың тарылгазынга белеткелдиг ужуражыр дээш бүгү хемчеглерни ап турар. Колхоз тараа культураларының үрезиннерин чажар шынарынга чедир бүрүн белеткеп алган, 86 га черге картофель үрезинин база белеткеп алган.

Үрезин сөөрттүр 10 тергелерни, 100 шоодайларны белеткээн болгаш 40 ажыл аъттарын дыштандырылгада тургускан. Чаңгыс-Хадында хову турлааның септелгезин бүрүн дооскан болгаш ам Бора-Хөл ховузунда чаа хову турлаанда ниити чурттага бажыңын тулуп турар. Огород шөлүнге 200 тонна өдекти төккен болгаш ам-даа үргүлчүлеп турар.

Часкы хову ажылдарын чорударының график планын колхоз баштаар чери чогаадын тургускан.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ СЕССИЯЗЫ

Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин Совет Эвилели чаңгыс талалыг соксадыр дугайында айтырыгның талазы-биле

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Доктаалы

Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында айтырыг тайбынның болгаш улустарның чаагай чоруунун хереэнге чыл тудум, ай тудум улам-на улуг ужур-дузалыг болуп бар чыдар.

Чер бөмбүрзээниң чонунуң аажок хөй нуруузу шенелделерни соксадырын амгы үеде негеп турар. Ол шенелделерни соксадырын чедип алырын улустар хөй-хөй чылдарның дургузунда чүткүлүг оралдажып турбуже, оларны бүдүрери үргүлчүлеп турар, ол чорук өлүмнүг ядролуг чепсектин улам-на чаа-чаа хевирлерин тургузарынга чедирип, агаарга болгаш хөрзүнге радиоактивтиг элементилерниң мөөннелин чыглыр чоруун көвүдеп, кижилерниң организмин хораннап турар болгаш келир үениң салгакчыларының өйтавында өзүп-мандыырынга кыжаныл турар.

Ядролуг шенелделерни чорударын саат чок болгаш чугаа чок соксадыр дугайын атомнуг болгаш водородтуг чепсектиг болуп турар күрүнелер-биле дугуржуп алыр дээш күженишкиннерин Совет Эвилели чүткүлүг болгаш чайгылыш чок салып келген. Ол соруулга-биле ССРЭ-ниң Дээди Соведи болгаш Совет чазак шенелделерни соксадыр дугайында тодаргай саналдарын каш-даа удаа үндүрүп келген, ол айтырыгның талазы-биле дугуржуушкунну ол саналдарга үндезилээш шагда-ла чедип ап болур турган.

Атомнуг болгаш водородтуг бомбаларның шенелде чазылдырыгларын саат чок соксадыр дугайында ССРЭ-ниң, АКШ-тың болгаш Великобританияның чазактарының аразында дугуржулгалар чедип алырынга идиг бээринче АКШ-тың Конгрезин болгаш Великобританияның Парламентизин ССРЭ-ниң Дээди Соведи 1957 чылдың май 10-да Каттышкан Штаттарның Конгрезинге болгаш Великобританияның Парламентизинге чоруткан кыйгырынга кыйгырган.

Эткен чылдың декабрьдагы бодунуң соолгу сессиязынга ССРЭ-ниң Дээди Соведи совет улустуң тайбынче чайгылыш чок тура-соруун болгаш бир эр-сеткилдиг күзел чүткүлүн илереттишаан, ССРЭ, Великобритания болгаш АКШ атомнуг база водородтуг чепсектиң бүгү шенелделерин 1958 чылдың январь 1-ден эгелээш соксадыр деп хүлээлгени боттарынга алырын саналдаан.

Ынчалзажок АКШ биле Великобритания Совет Эвилелиниң ол бүгү саналдарынга харылаваан. Ооң хараазы-биле атомнуг болгаш водородтуг бомбаларның шенелде чазылдырыглары чер бөмбүрзээниң ол-бо кезээнде үргүлчүлеп турар, ол чорук массалыг узуткаашкынның чепсээниң улам айылдыг хевирлерин тургузарының талазынга эңдере бүдүрүүшкүн улам ынай күштелгениниң дугайын хереченлеп турар.

Ядролуг чепсектиң шенелделерин чер болганга соксадырынга практиктиг эгелээшкинни кылыр, ынчангаш хыдыкчы атомнуг дайынның кыжаныышкынындан кижи төрелгетенни шуут чайладырының угланыышкынынга баштайгы базымны кылыр күзел чүткүлүг улуртулга болдургаш, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң доктаадыры болза:

1. Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң бүгү хевирлериниң шенелделерин Совет Эвилелинге чорударын соксадыр.

Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиг өске-даа күрүнелериниң парламентилери чепсектиң ол хевирлериниң шенелде чазылдырыгларын ол чурттар база соксаткан турузун дээш боттарының талазындан бүгү-ле эргежок чугула чүүлдерни кылырын ССРЭ-ниң Дээди Соведи маңан тур.

2. Бо Доктаалдың 1-ги үүлүн амыдыралга боттандырарынче угланган эргежок чугула хемчеглерни алырын болгаш атомнуг база водородтуг чепсектиг өске-даа күрүнелериниң чазактарынга **атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин чер болганга, мөңге шагда соксаткан турарын хандырар төлээде,** мындыг янзылыг хемчеглерни баш бурунгаар алыр деп кыйгырыгны үндүрүрин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге дагыр.

Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиг өске-даа күрүнелер ол чепсектиң шенелделерин үргүлчүлээн таварылгада, үстүнде айыттынган байдалдарны бодааш, ооң-биле кады Совет Эвилелиниң айыл чок чоруунун эрге-ажыктарын барымдаалаваш, ССРЭ-ниң чазаа атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин Совет Эвилелинге чорудар дугайында айтырыгга хостуг хеделир апаары чаагаар-ла билдингир.

Ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадырының хереэнге Совет Эвилелинин эгелээшкинин өске-даа күрүнелериниң парламентилериниң талазындан чогууру-биле деткиир дээрзинге ССРЭ-ниң Дээди Соведи сеткилиниң ханызындан идегеп тур.

Бир эвес ядролуг чепсектиг өске-даа күрүнелер Совет Эвилелиниң шиитпирлеринге харыы кылдыр боттарының өөлчээнде ындыг чепсектиң шенелделерин база соксадыр чүве болза, тайбыңны быжыглаарынче болгаш бүгү улустарның айыл чок чоруун быжыглаарынче орукка бурунгаар практиктиг чугула базым кылдынган турар дээрзинге ССРЭ-ниң Дээди Соведи ханы бүүрелдиг. Ол базым делегейниң бүгү байдалын кадыкшыдарынга улуг ужур-дузалыг болуп, тайбыңның салым-чолу дээш кижилериң келир үедеги салгакчыларының салым-чолу дээш човуланныг дүвүрээзинден кижи төрелгетенни хостаарынга идиг берген турары чигаиниг чок.

Москва, Кремль.
1958 чылдың март 31.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЛАРНЫҢ ЭВИЛЕЛИНИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИ.

Ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгның талазы-биле АКШ-тың Конгрезинге

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Кыйгырыы

Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң бистиң хүннеривисте бүгү кижи төрелгетенни ханы дүвүредип турар шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгның талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарының Конгрезинге Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи кыйгырыг үндүрүп тур. Ол айтырыгны шиитпирлээри хамыктың мурнунда Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң, Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Великобританияның аразынга кайы-кайызынга ажыктыг дугуржулганы чедип алганындан хамаарыжыр дээрзинге ССРЭ-ниң Дээди Соведи быжыг бүүрелин илергейлеп тур. Бүгү чурттарның улустарының мурнунга онза харыысалгалыг болурун чогум-на хөрөн ол байдал бо үш күрүнелерге онзан турар.

Каттышкан Штаттарның Конгрезинге болгаш Великобританияның Парламентизинге 1957 чылдың май 10-дагы бодунун Кыйгырыынга ССРЭ-ниң Дээди Соведи ядролуг чепсектиң шенелделериниң амдыгаа чедир үргүлчүлеп турар айылды-оны долбаштыр, делегейниң хөй-ниитизиниң саал-оналы ханы дүвүрээзинниг байдалда турарынче кичээнгейни угландырар аргалыг болган болгаш ол шенелделерни соксадырынга чедире бээр дугуржуттунган хемчеглерни алырын саналдаан.

ССРЭ-ниң Дээди Соведи 1957 чылдың декабрь 21-де Доктаал хүлээп алган, атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң бүгү шенелделерин 1958 чылдың январь 1-ден эгелээш соксадыр деп хүлээлгени ССРЭ, АКШ болгаш Великобритания боттарынга алган турарын ында саналдаан.

Бир эвес Американың Каттышкан Штаттары болгаш Великобритания ол саналды хүлээп алган чүве болза, ядролуг чепсектиң айылдыг шенсаделери шагда-ла уаткаттынган турар ийик. АКШ-тың болгаш Великобританияның туруш бодалының харазындан ол айтырыгның талазы-биле дугуржуушкун амдыгаа чедир чедип алдынманы хараадаанчыг-дыр. Ооң уламындан атомнуг болгаш водородтуг бомбаларның шенелде чазылдырыглары чер бөмбүрзээниң ол-бо кезээнде диңмирел үргүлчүлеп турар чорук болза, массалыг узуткаашкынның чепсээниң эн-не өлүмнүг хевирлерин тургузарының талазынга чарыш улам-на күженишкиниг калбарып турарының дугайын херечилеп турар-дыр. Ядролуг чепсектиң чаа чазылдырыг бүрүзү ам чурттан турар кижилериң болгаш келир үениң салгакчыларының кадымга ай ылды таварыштырбышаан, радиоактивтиг турнуккан артынчыларның чаа каңды-биле черни шыва ап турар.

Ядролуг шенелделерни соксадыр дугайында айтырыг бүгү делегейниң улустарының кичээнгейниң төвүнде артын үргүлчүлеп турарынга чиктигиниң болур бе ынчаш. Хөй-ниитичи хөй санныг ажылдакчылар болгаш хөй-хөй чурттарның эртемниң мун-муң шылгарангай төлээлекчилери, ооң иштинде Американың Каттышкан Штаттарының бүгү делегейде сураглыг эртемденнери, атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин саат чок соксадырының мырыңай эргежок чугулазын айтып турарлар. Ук айтырыгны шиитпирлээрин соңгаарладып болбас, чүге дээрге, шенелделерни үргүлчүлээри элин-алдынмас хораны таварыштырын болур дээрзинче олар кичээнгейни угландырып турарлар.

Ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында күрүнелер аразынга дугуржулгаларны чедип алыры амгы байдалдарда өзүн черле боттанып болур. Ындыг дугуржулганың киржикчилериниң чаңгызынга-даа ол чорук караже чедирбес болгаш өске күрүнелерге хамаарыштыр алыр-га каңдыг-даа күрүнеге каңдыг-бир чаңгыс талалыг артык күштерни бербес ийик.

Ооң-биле кады ол айтырыгның талазы-биле дугуржуушкун чепсегленишкиннерни дүжүрериниң талазынга улам ыңайгы, эң-не калбак хемчеглерге орукту айтып бээр ийик. Ядролуг шенелделерни соксадыр дугайында айтырыгны чепсегленишкиннерни дүжүрериниң өске айтырыгларындан хамаарылга чокка ажыктыг кылдыр шиитпирлээрин саналдап турар АКШ-тың политиктиг кескү ажылдакчылары болгаш парламентарийлери база ол бодалдарны деткий чугаалап турар.

Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында дугуржулганы чедип алыры ам өлүмнүг чиик, чүге дээрге, амгы үеде ындыг чепсекти чүгле үш күрүнезер шиңгээдип турар болгаш ооң шенелделерин чүгле олар чорудуп турар. Бир эвес элээн үе эрткен соонда ядролуг чепсекти өске-даа күрүнелер база бүдүрүп турун бээр болза, шенелделерни соксадыр дугайында дугуржуп алыры улам-на нарыыдай бээри чаагаар-ла билдингир.

Ядролуг чепсектиң шенелделерин чер болганга соксадырынга практиктиг эгелээшкинни кылыр, ынчангаш хыдыкчы атомнуг дайынның кыжаныышкынындан кижи төрелгетенни шуут чайладырының угланыышкынынга баштайгы базымны кылыр күзел-чүткүлүг улуртулга болдургаш. ССРЭ-ниң Дээди Соведи атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин Совет Эвилели чаңгыс талалыг соксадыр дугайында шиитпирни үндүрген.

Делегейниң бүгү чурттарында миллион-миллион кижилериң күзел-чүткүлдеринге таарышкан ол эгелээшкинни бүгү кижи төрелгетениң эрге-ажыктарынга таарыштыр деткиринче Американың Каттышкан Штаттарының Конгрезин ССРЭ-ниң Дээди Соведи кыйгырып тур. Бо айтырыгның талазы-биле Кыйгырыгларны Дээди Совет Великобританияның Парламентизинге болгаш өске-даа чурттарның парламентилериниң база харугда чорудуп тур.

Бир эвес ядролуг чепсектиг күрүнелер болур Американың Каттышкан Штаттары болгаш Великобритания Совет Эвилелиниң шиитпирлеринге харыы кылдыр боттарының өөлчээнде ындыг чепсектиң шенелделерни соксадыптар чүве болза, атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин чер болганга соксадыр дугайында айтырыг мөңге шагда шиитпирлеттинген болур дээрзинге ССРЭ-ниң Дээди Соведи ханы бүүрелдиг. Ол чорук атомнуг чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрерин соксадырынче болгаш бүгү улустарның айыл чок чоруун быжыглаарынче орукка бурунгаар чугула базым болур. Ындыг базым делегейниң бүгү байдалын кадыкшыдарынга улуг ужур-дузалыг болуп, ынчангаш делегейниң шиитпирлеттинмээн өске-даа хөй-хөй айтырыгларын шиитпирлээринге идиг бээри чигаиниг чок.

Бир эвес өске күрүнелер Совет Эвилелиниң бо чаагай шиитпиринге харыылап каттыжарын күзевейн база атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелде чазылдырыгларын мурнуку хевээр үргүлчүлээрин бодаар чүве болза, үстүнде айыттынган байдалдарны бодааш, ооң-биле кады ССРЭ-ниң айыл чок чоруунун эрге-ажыктарын барымдаалаваш, Совет чазак ядролуг шенелделерни Совет Эвилелинге чорудар дугайында айтырыгга хостуг хеделир апаары чаагаар-ла билдингир. Ынчалзажок, ядролуг чепсектиң шенелделерни соксадырының хереэнге Совет Эвилелиниң илергейлээн эгелээшкинин Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Великобританияның чогуур балыныары деткиир боор дээрзинге ССРЭ-ниң Дээди Соведи бүүрел тур.

Тайбыңны камгалаарының болгаш быжыглаарының улуг хереэ дээш улустарның мурнунга хоойлу үндүрер органнарның бедик харыысалгазын медереп билгеш, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи бүгү күрүнелер атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгны улустарның күзел чүткүлдеринге дүүштүр адактың соонда кээп, мөңге шагны кылдыр үзе шиитпирлээн турарынга бодунуң бүгү-ле саңдарын ажыглаарынче Американың Каттышкан Штаттарының Конгрезин чүткүлдүг кыйгырып тур.

Ядролуг чепсекти бир-ле дугаарында тургускан бистиң ийи чурттарывыс—Совет Эвилели болгаш Американың Каттышкан Штаттары—ол чепсектиң улам ыңайгы шенелделерин соксадырынга база баштайгылар болуп, ынчангаш чүгле бистиң ийи чурттарывыстың улустарының эвес, харын бүгү кижи төрелгетениң идегелдерин шынзыктырар деп идегел салырын ССРЭ-ниң Дээди Соведи күзээн ийик.

Москва, Кремль
1958 чылдың март 31.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЛАРНЫҢ ЭВИЛЕЛИНИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИ.

Ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгның талазы-биле Великобританияның Парламентизинге

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Кыйгырыы

Делегейниң бүгү чурттарының улустарын бөгүн дүвүредип турар болгаш кижи бүрүзүнүң амыдыралчы эргеажыктарынга шуут дээп турар айтырыгның талазы-биле, —атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгның талазы-биле—Великобританияның Парламентизинге Кыйгырыгны Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи база дагын үндүрүп тур.

Ядролуг чепсектиг болуп турар күрүнелериниң бирээзи Великобританияның атомнуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгны шиитпирлээринге ойнап болур чугула ролюн өөренип көргеш, ССРЭ-ниң Дээди Соведи ядролуг шенелделерни чорударын соксадыр соруулга-биле дугуржуттунган хемчеглерни алыр деп саналды Великобританияның Парламентизинге 1957 чылдың май 10-да киирген.

ССРЭ-ниң Дээди Соведи 1957 чылдың декабрь 21-де Доктаал хүлээп алган, атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң бүгү шенелделерин 1958 чылдың январь 1-ден эгелээш соксадыр деп хүлээлгени ССРЭ, Великобритания болгаш АКШ боттарынга алган турузун деп санал ында кирген.

Великобритания биле Американың Каттышкан Штаттары айыттынган хүлээлгени боттарынга алган турарынга белен чоруун илереттээнин, ынчангаш ядролуг чепсектиң айылдыг шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгны шиитпирлээри база дагын соңгаарлаттынганын ССРЭ-ниң Дээди Соведи ханы хараадал-биле демдеглеп тур. Ооң түңнелинде атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин чүгле үргүлчүлеп турар эвес, харын улам-на калбак хемчээлдерниг болуп бар чыдар.

Ол шенелделер болза делегейниң улустарын улам-на коргунчуг айылга таварыштырбышаан, ядролуг чепсектиң чаа, улам-на үргедекчи хевирлерин тургузарының соруулгаларынга бараан болуп турар. Ам, тайбың үениң байдалдарында безин, ядролуг чепсектиң шенелде чазылдырыглары кижи төрелгетенге хораны чедирип турар. Атомнуг болгаш водородтуг бомбаның частыышкын бүрүзүнүң түңнелинде ам чурттан турар кижилериң болгаш оларның салгалдарының кадыынга өлүмнүг саңдарны чедирип турар радиоактивтиг турнуккан артынчыларның хемчээли агаарга болгаш черниң кырында каздынга өзүп турар.

Ынчангаш, ядролуг шенелделериниң үргүлчүлээшкини кижилериң дүвүрээзинин болгаш сагышсыралын хайныктырып турары черле билдингир. Ядролуг чепсектиң шенелделериниң ёзулуг айылының дугайын кымдан-даа артык дээре чугаалап болур хөй-хөй чурттарның, ооң иштинде Великобританияның шылгарангай эртемденнери, ындыг шенелделерни саат чок соксадырының мырыңай эргежок чугулазын айтып турарлар. Ук айтырыгны шиитпирлээрин соңгаарладып болбас, чүге дээрге, шенелделерни үргүлчүлээри элин алдынмас хораны чедирип болур дээрзинче олар кичээнгейни угландырып турарлар. ССРЭ-ниң Дээди Соведи кым-даа ол кичээнгирилерни херекте албайн базар эргези чок деп санап тур.

Бир тээ ядролуг чепсекти бүдүрүп турар күрүнелериниң саны үш күрүнелер-биле кызыгаарлаттынып турар болганда, шенелделерни соксадыр дугайында дугуржулганы ам чедип алыры элээн чиик, ол байдалдың хажыызы-биле эртип болбас. Чамдык үе эрткен соонда ядролуг чепсекти бүдүрериниң өске-даа күрүнелер база киринкен турун болур болганда, ядролуг шенелделерни соксадыр дугайында дугуржуушкун кылырын улам-на нарын херек болдурупар болбайн-даа.

Ядролуг чепсектиң шенелделерин чер болганга соксадырынга практиктиг эгелээшкинни кылыр, ынчангаш хыдыкчы атомнуг дайынның кыжаныышкынындан кижи төрелгетенни шуут чайладырының угланыышкынынга баштайгы базымны кылыр деп күзел чүткүлүг удуртулга болдургаш, ССРЭ-ниң Дээди Соведи атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин Совет Эвилелинге чангыс талалыг соксадыр дугайында шиитпирни үндүрген.

Делегейниң бүгү чурттарының миллион-миллион кижилериниң күзел чүткүлдеринге таарышкан ол эгелээшкинни бүгү кижи төрелгетениң эрге-ажыктарынга таарыштыр деткиринче Великобританияның Парламентизин ССРЭ-ниң Дээди Соведи кыйгырып тур. Дээди Совет ол айтырыгның талазы-биле Кыйгырыгны Американың Каттышкан Штаттарының Конгрезинге болгаш өске-даа чурттарның парламентилеринге база үндүрген.

Ядролуг чепсектиг күрүнелер болур Великобритания биле АКШ бир эвес Совет Эвилелиниң шиитпиринге харыы кылдыр боттарының өөлчээнде ындыг чепсектиң шенелделерин соксадыр чүве болза, атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин чер болганга соксадыр дугайында айтырыг мөңге шагда шиитпирлеттинген турар. Ынчангаш тайбыңны быжыглаарынче болгаш бүгү улустарның айыл чок чоруун быжыглаарынче орукка бурунгаар кайгамчык улуг базым кылдынган болур. Атомнуг чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрерин кызыгаарлаарынче угланган баштайгы тодаргай базымнар делегейниң бүгү байдалын кадыкшыдарынга улуг ужур-дузалыг болуру, ол чорук бодунуң өөлчээнде делегейниң шиитпирлеттинмээн өске-даа хөй-хөй айтырыгларын шиитпирлээринге идиг берген турары чигаиниг чок.

Бир эвес өске күрүнелер Совет Эвилелиниң ол чаагай шиитпиринге харыылап каттыжарын күзевес болза база атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелде чазылдырыгларын мурнуку хевээр үргүлчүлээрин бодаар болза, Совет чазак үстүнде айыттынган байдалдарны бодааш, ооң-биле кады ССРЭ-ниң айыл чок чоруунун эрге-ажыктарын барымдаалаваш, ядролуг шенелделерни Совет Эвилелинге чорудар дугайында айтырыгга хостуг хеделир апаары чаагаар-ла билдингир. Ынчалзажок, ядролуг чепсектиң шенелделерни соксадырының хереэнге Совет Эвилелиниң илергейлээн эгелээшкинин Великобританияның, а ол ышкаш Американың Каттышкан Штаттарының талазындан чогуур хемчеглери-биле деткиир боор дээрзинге ССРЭ-ниң Дээди Соведи бүүрел тур.

Калбак хөй-ниитизи болгаш политиктиг саңдарлыг болуктери ядролуг шенелделерни саат чок соксадырын деткип турар Великобританияның Парламентизиниң талазындан бо Кыйгырыгны чүүлүүгүзүнген үнелээшкин болгаш деткишкин-биле утпуур дээрзинге ССРЭ-ниң Дээди Соведи идегелин илергейлеп тур. Ядролуг чепсегленишкиннерниң үргүлчүлеп турар өөдерлиишкининиң база атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелде чазылдырыгларының Британ ортулуктарга кайгамчык улуг айылы болуп турары-биле холбаштыр оларның илергейлеп турар сагыш човаашкынын Совет Эвилелинде эки билип турар.

Тайбыңны камгалаарының болгаш быжыглаарының улуг хереэ дээш улустарның мурнунга парламентилериниң бедик харыысалгазын медереп билгеш, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи бүгү күрүнелер атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин мөңге шагда соксадыр айтырыгны адактың соонда кээп, бүгү кижи төрелгетениң күзел чүткүлдеринге дүүштүр үзе шиитпирлээн турарынга бодунуң бүгү-ле саңдарын ажыглазын деп Великобританияның Парламентизин чүткүлдүг кыйгырып тур.

Москва, Кремль
1958 чылдың март 31.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЛАРНЫҢ ЭВИЛЕЛИНИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИ.

Германияның Федеративтиг Республиказының Бундестагынга

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Кыйгырыы

Чурттун атомнуг чепсек-биле чепсеглээр талазы-биле Федеративтиг Республиканың кылган базымын бодунуң канчаар көрүп турарының дугайын Германияның Федеративтиг Республиказының бундестагынга медеглээрин Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи эргежок чугула деп санап тур.

1958 чылдың март 25-те Федеративтиг Республиканың бундестагы болза, барын-герман чепсектиг күштерни атомнуг болгаш ракеталыг чепсек-биле чепсеглээринге бүрүн эргени федераддыг чазакка тыпсып турар резолюцияны чазак коалицияның партияларының депутаттарының бадылаашкыннары-биле хүлээп алган. Ооң мурнунда үр эвесте ГФР-ниң чазаа ядролуг октаашкынны транспорттаарынга таарыштырган болук америк ракеталарны садып алыр дугайында АКШ-тың чазаа биле дугуржуп алган.

Ынчангаш, федераддыг чазак болгаш ону деткип турар коаликтиг партияларның бундестагта фракциялары чурттуг атомнуг дайынга белеткелдериниң оруунче идер деп шиитпирлээнин болгаш Федеративтиг Республика амгы үеде ол угланыышкын-биле практиктиг хемчеглерни калбартып чорударының эжинде турун турар. ГФР-ниң чазааның бо айтырыг талазы-биле мөөн мурнундагы дорт эвес медеглелери болза, Барын Германияның чонун болгаш делегейниң хөй-ниитизин астыктырар бодалдыг турган болгаш дерек кырында ол чазак оларны болдуна берген барымдааның мурнунга тургузар дээш чүгле таарымчалыг үени маңан турган дээрзиниң дугайында ам кымга-даа чигаиниг турун болбас. Ооң бодунга хамаарыштыр Европаның чурттарының хөй нуруузунун улустары кичээнгейлиг болурунга онза чылдагайнарлыг болуп турар ындыг күргүе болза НАТО-нуң Европаның кургаг чериндe күрүнелериниң аразында ам бир-ле дугаар бодунуң чепсектиг күштерин атомнуг чепсек-биле чепсеглээрин хүлээп ап турар чорукту Совет Эвилели ооң эртин ыңдавас. ГФР-ниң чазаа болза, улам-на хөй болук күрүнелерни аңаа кириштирбишаан, атомнуг өөдере чепсеглениишкиннерни өскүдериниң идигни берип турар, ол чорукту Европага тайбынны быжыглаарынче, ракета-атомнуг дайынның айылын өөскөдиринче ак-сеткилди-биле оралдажып турар бүгү-ле кижилерге шуут алзаныг кыйгы салып турары ыыдыр үнелеп көрбес аргажок.

ГФР-ниң армиязын атомнуг болгаш ракеталыг чепсек-биле чепсеглээр дугайында шиитпирни боттандырары, база ол ышкаш Барымы Германияның девискээринге атомнуг болгаш ракеталыг баазаларны таарыштыр тургузар талазы-биле белеткеп турар чешиирежилге болза, делегейниң ийги дайынынга белеткеринче гитлерлиг Германияның эгелеп кириикени ышкаш ол үе-биле аажок дөмейлежип турар байдалдын Европага тыптып келириинге чедирип турар дээрзин медеглээрин ССРЭ-ниң Дээди Соведи эргежок чугула деп санап тур. Ынчаарга ооң түңнели Германияның төөгүзүнге эн-не аар халаан болган дээрзин утпас болза чогуур. Бистиң бо үеде шериг авантюраларының оруунга база катап кирер дээн ГФР-ниң оралдажыышкыннары ооң бодунга улам-на национал талазы-биле бот-өлүмге таваржырынга дөмей болур ийик.

Ажыл-агый болгаш культура хөгжүлдезинин кайгамчык улуг планнарын боттандырарынче, бодунуң чаагай байдалын улам ыңай бедидеринче чөгаадыкчы күштерин угландырган совет улус болза, бүгү чурттарның, ооң иштинде Германияның Федеративтиг Республиказының улустарыбиле тайбың чурттаарын күзеп турар. Ынчалза-даа Совет Эвилелиниң барын талакы кызыгаарларының чанында, чаңгыс салгатының амыдыралының дургузунда бистиң Төрээн чуртувуска ийи дайын халдап келген Европаның ол кезээнде дайын айылының одаа база катап тыптып келип турарынга совет улус тоомча чок артын каап шыдавас дээрзи билдингир болгаш өөртен чогуур түңнелни кылбас аргажок.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ СЕССИЯЗЫ

Германиянын Федеративтиг Республиказынын Бундестагынга

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Кыйгырыы

(Төнчүзү).

Барыын Германияны атомнуг болгаш ракеталыг чепсек-биле чепсеглээриниң талалакчыларының Германиянын Федеративтиг Республиказының чонун Совет Эвилелиниң болгаш коммунизмниң талазындан кандыг бир кыжаныг-биле коргударын ораддажып турары эки билдингир. Гитлерниң агрессчи дайынны белеткеп турганы «коммунизмниң айыылынга» удур деп демиселдиң түгүнүн адаа-биле чоруттунуп турганын Германияда ам-даа утпаан турар ужурлуг. Барыын Германияның чону, бирги эвлечеге эрткен дайынның халавын чуртаан эткен салгакчылар, ырак эвес эткен үеде нацистиг кемниг-херектерге хоолу болуп турган ындыг янзылыг нүгүл-мегелерге база катап боттарын мегелетпес дээрзинге бүзүрээрин Совет Эвилелинде күзеп турар.

Харын-на улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырар, чепсеглениишкиннерни кызырар болгаш хыдыышкынныг атомнуг дайынның үнүн келириниң айыылын бичеледир сорулга-биле күрүнелериниң бедик деңнелге чөвүлел хуралга белеткел шуут эгелей бергеи ындыг үеде бүндесверни атомнуг болгаш ракеталыг чепсек-биле чепсеглээр дугайында шиитпирни боттандырган чорукту **ССРЭ-ниң Дээди Соведи** өөп эттип шыдавас. Германияның Федеративтиг Республиказын атомнуг чепсеглениишкиннерниң ээреминче киир тырттарын далашпышаан, бедик деңнелге чөвүлел хуралды шериг талазының хемчегери-биле мурнаптарын болгаш оон чедишкинниг болурунга моондак кылырын күзеп турар. Ооң-биле Барыын Германия болза, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадырының болгаш делегейниң өйү келген айтырыгларын тайбын аргабиле таарыштырып шиитпирлээриниң эң-не кызымак дайынныары-биле чаңгыс одуругда база катан болу берип турар.

Бүндесверни атомнуг болгаш ракеталыг чепсек-биле чепсеглээр дугайында шиитпирни чепсеглениишкиннерни бүгүниити контрольдуг дүжүреринче күзел дугайында бүзүредиглер-биле холбаштырып турар чүүл бар. Ынчаарга ол бүзүредилелерге бүзүрээр аргажок, чүге дээрге, олар болза, чуртту атомнуг болгаш ракеталыг чепсек-биле чепсеглээр дугайында Германияның Федеративтиг Республиказында боттандырттынып турар хемчеглер-биле эптеш чок чөрүшкек болуп турар. Бир тээ бөгүн ГФР-ниң чазаа бүндесверни ракеталыг болгаш атомнуг чепсек-биле чепсеглээр дугайында шиитпирни хүлээп ап турар, бир тээ америк ракеталарны АКШ-тан ол сөөрттүп ап турар чүве болганда, ол хемчегlерден даарта барып өйталаар дээш ол бүгү чүүлдерни кылып турар чүве эвес дээрзи черле тодаргай. Польша Улус Республиканың Төп Европага атом чок зонаны тургузар деп, тайбыңга ынакшылдыг улустарның деткээни саналын өзүгаар дугуржулга чедип алырынга бедик деңнелге чөвүлел хуралдың мурнунда-ла чаа моондактарны тургузар болгаш ындыг зонага Барыын Германияның киржиринге орукту баш бурунгаар хаар сорулга-биле ол хемчегlерни ап турар хевирлиг.

Атом чок зонаның корум-чуруумун хүндүлээр болгаш аная кирип турар күрүнелериниң, үүл дээрге: ГФР-ниң, ГДР-ниң, Польшаның болгаш Чехословакияның девискээрлерин атомнуг, водородтуг болгаш ракеталыг чепсектерни хереглээринден дашкаар девискээрлер кылдыр көөр деп бодунга байырладыг хүлээлгелерни хүлээп алырынга беленин Совет чазак илереткен дээрзинче бүндесстагның кичээнгейи **ССРЭ-ниң Дээди Соведи** угландырып тур. Бир эвес ГФР-ни атомнуг чепсек-биле чепсеглээр дугайында шиитпирни амыдыралдыг болгаш ракеталыг чепсек-биле чепсеглээриниң угланыышкынын боттандыра бээр чүве болза, дайынныг үскүлежиишкиннер болу берген таварылгада, амыдырал чок куруг черни арттырбышаан, ооң девискээринге ракета-атомнуг дайынның шуурганы калбара бээр ындыг байдалга Барыын Германияны чайлаш чокка таварыштырар апаар.

Барыын Германияның девискээринде атомнуг дайынга белеткелдерни чорудуп турары-биле холбаштыр немец нацияның хуу-салымы дээш сагыш човаа турар миллион-миллион немецтериниң сеткил дүвүрээшкиниг сагыш-бодалдары совет улуска чоок болгаш билдингир. Барыын Германияда сөөлгү недельдерде калбарып үнген удурланыышкынының шимчээшкинин, ады безин — «атомнуг өлүмге удур» шимчээшкин кылдыр адаттынып турар ол шимчээшкинни бодунуң келир үеэ дээш немец улустуң ханыызыбиле сеткил дүвүреп турарының илерээшкини кылдыр совет кижилер хүлээп билип турар. Немец улустуң кадык угаан-бодалы болгаш амыдыралчы дуржулгазы Германияның Федеративтиг Республиказын ол бодал чок, халаптыг базымнардан ойтур тырттып ап шыдаар деп бүзүреп турар немецтериниң идегелин ССРЭ-ниң Дээди Соведи үлежип турар.

Барыын Германияны атомнуг чепсек-биле чепсеглээр чорук болза, Герман Демократтыг Республика биле Германияның Федеративтиг Республиказының аразына чоокшулажыышкынны болгаш дугуржулганы дамчыштыр — немец улустуң национал чаңгыс эвин катап тургузарының талазы-биле ажыг тургустуна берген байдалда карачаңгыс арткан орукту шууду-биле хаар ийик.

Герман чаңгыс-эштиң дайынныары болза, НАТО-нуң шериг планнарынга, шуут чугаалаарга ол шериг бөлүглелинде баштавчы рольду ойнап турар чаңгыс күрүнеге ажыктыг кылдыр, немец улустуң амыдыралчы эрге-ажыктарын шуут херекке албайн баарындан безин доктаавайн турар.

Чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралынга Германиябиле тайбыңның керээзин чарар дугайында айтырыгны чугаалажып көөр талазы-биле саналды деткиринден ГФР-ниң чазааның өйталааны база ол дугайын херечилеп турар, ынчаарга ол керээни чарарынче кандыг-даа немец чазак оралдашкан турар ужурлуг деп манап болур турган. Германияның национал болгаш күрүне чаңгыс эвин катап тургузарынче оруктарны кады тывар талазы-биле герман күрүнелериниң кайызынга-даа дузалаарынга беленин Совет Эвилели үргүлчү илередип турган дээрзи бүндестагка билдингир. Ынчаарга бир эвес бүндесверни ядролуг чепсекбиле чепсеглээр дугайында шиитпирни амыдыралга боттандырыптар болза, бир эвес Барыын Германияның девискээрин НАТО-нуң өске-даа күрүнелериниң атомнуг болгаш ракеталыг тургузугларын таарыштыр тургузарынга тывыскан турар болза, моон соңгаар-даа ындыг дузаны көргүзер дугайында Совет Эвилелинге кандыг боттуг аргалар арттар деп ынчаш?

Барыын Германияда эткен дайынның истери ам-даа ыракта-ла аштаттынмаан, боттарының өлүгүлээн азы бертилип бежектелген чоок кижилериниң дугайын немец өг-бүле бүрүзү утпаан туруп турар үеде чурттуң дээди хойлужудулга органындан: «Чепсеглениишкин, чепсеглениишкин, чепсеглениишкин!» деп негелдер база катап үнүп турар. Немец улус ол өлүмнүг орукка турарын күзеп турар дээрзинге совет кижилер бүзүревейн турар.

Атомнуг дайынның аймылындан кижи төрелгетенни чайладыр дугайында улустарның чаңгыс эп-сеткилдиг негелдеринге шуут улур кылдыр Барыын Германияны атомнуг чепсек-биле чепсеглеп турар чорук болза, тайбыңның база улустар аразының кады ажылдажылгазының эрге-ажыктарына өжээттен күштерниң ол талазы-биле кайы хире ханыыл ырай бээрин күзеп турарын көргүзүп турар. Ынчаларда, атомнуг дайынның аймылын чайладыры дээш чайгыыш чок болгаш кызымаккай демиселдиң оруундан Совет Эвилели чайлавас Бундестагка бо кыйгырыгны хүлээп алган ол-ла хуралынга Дээди Совет болза, Совет Эвилелиниң атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң бүгү-ле хевирлериниң шенделерин чорударын чаңгыс талалаан соксадыр деп доктааткан.

Бодунуң кожаларынга азы бүгү делегейге тайбыңны камгалаарынга Германия кыжаныг болбазын дээш герман тайбың керээни чаргыжете чедир онза харысалганы чүктеп турар дөрт улуг күрүнелериниң бирээзи Совет Эвилели болуп турар чүве төлээде, Барыын Германияны атомнуг чепсек-биле чепсеглээриниң хемчегlерин холбаштыр бодунуң бодалдарын бундестагка дыңнадырын бодунуң хүлээлгези деп **ССРЭ-ниң Дээди Соведи** саналы тур. Германияның Федеративтиг Республиказының дээди хоойлужудулга органының депутаттары Барыын Германияны атомнуг чепсек-биле чепсеглээр дугайында хемчегlерни боттандырарының чедирип болуру айыылдарның дугайында чүвениң шыныы бүгү-ле харысалгалыы-биле деңзилеп көрүп шыдазын дээш, бодундан хамаарышкан бүгү-ле чүүлдерни кылырын Дээди Совет күзеп турар.

Бо Кыйгырыгны чорутпушаан, **ССРЭ-ниң Дээди Соведи** болза, тайбыңны быжыглаарының херээ дээш совет болгаш немец улустарның күженишкиннерин каттыштырарының күзелин удуртулга болдуруп турар. Бир эвес тайбыңның дайынныары совет болгаш немец улустарны чогушка киирип шыдапкан турар үүве болза, ол чорук үүгле бистин чурттарның улустарынга эвес, харын база делегейниң өскеда улустарынга эттинер аргажок човулаң болур ийик.

Бо харысалгалыг үеде ГФР-ни халаптыг орукче киир тырттарын болдурбайн баар шак ындыг күштер Германияның Федеративтиг Республиказынга тиилен үнер дээрзинге бүзүрелин ССРЭ-ниң Дээди Соведи илередип тур. Германияның Федеративтиг Республиказы ооң болуп ээ айыылдыг авантюраже киир тырттарының орадажыышкыннарын ойтур шапкаш, тайбының политиказын чорударының оруунга, бүгү-ле улустар-биле тайбыңның болгаш кады ажылдажылганың оруунга туруптарын бүгү-ниитиниң тайбыңының эрге-ажыктары, Европаның улустарының айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктары, ооң иштинде немец улустуң болдунуң тайбыңының болгаш чаагай чоруунуң эрге-ажыктары негеп турар.

Москва, Кремль,
1958 ч. март 31.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЛАРНЫҢ ЭВИЛЕЛИНИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИ.

Ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгның талазы-биле делегейниң бүгү чурттарының парламентилеринге

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Кыйгырыы

Ядролуг чепсектиң шенелделерин чугаа чок болгаш соңгаарладыышкын чок соксадыр дугайында айтырыгның талазы-биле делегейниң бүгү чурттарының парламентилеринге Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи кыйгырыг үндүрүп тур. Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелде чазылдырыгларының үргүлчүлээшкини бүгү чурттарның улустарының ханы сагышсыралын болгаш дувүрээзинин хайныктырын, бүгү кижилерниң кайы-дааديпте чурттап турарындан хамаарылга чокка оларның амыдыралчы эрге-ажыктарына дээп турар.

Ядролуг чепсектиг болуп турар күрүнелериниң парламентилеринге—Американың Каттышкан Штаттарының Конгрезинге болгаш Великобританияның Парламентизинге ССРЭ-ниң Дээди Соведи 1957 чылдың май 10-да Кыйгырыг үндүрген болгаш ол чепсектиң шенелделерин соксадырынга чедирги дег дугуржуттунган хемчегlерни алырын саналдаан. ССРЭ-ниң Дээди Соведи 1957 чылдың декабрь 21-де Доктаал хүлээп ап, атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң бүгү шенелделерин 1958 чылдың январь 1-ден өгелээш соксадыр деп хүлээлгени ССРЭ, АКШ болгаш Великобритания боттарынга алган турарын ол Доктаалында саналдаан.

АКШ-тың болгаш Великобританияның эзеп алган туруш бодалының хараазы-биле ядролуг шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгны мынчага чедир шиитпирлеп четикпээни хараадаңчыг-дыр. Атомнуг болгаш водородтуг бомбаларның шенелде чазылдырыглары үргүлчүлевишаан. Ооң түржүк, массалыг узуткаашкынның чепсээниң чаа, улам-на өлүмнүг хевирлерин тургузарының талазында чарыш улам-на күженишкиниг калбарын турар.

Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелде чазылдырыглары ам чурттап турар кижилериң болгаш келир үениң салгакчыларының кадыынга тайбың үеде безин айыылды таварыштырбышаан, өлүмнүг саңлдарын чедирип турар. Хөй-ниитичи хөй санныг ажылдакчылар болгаш хөй-хөй чурттарның әртеминиң муң-муң шылгарангай төлөлекчилери атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин саат чок соксадырын улам-на чүткүлдүг негеп турар. Ук айтырыгны шиитпирлээрин соңгаарладып болбас, чүге дээрге, ядролуг чазылдырыгларның үржүү-биле радиоактивтиг турнуккан артынчыларның чыглыышкыны кижи төрелгетенге адын алдынмас хораны таварыштырып болур дээрзинче кичээнгейни ат-сураглыг әртемденнер угландырын турар.

Бир тээ атомнуг болгаш водородтуг чепсек амдыында чүгле үш күрүнелериниң эргеинде турар болганда, амды үеде ону шиитпирлээри алаан чиик байдал харын ядролуг шенделерни соксадыр дугайында айтырыгны дүрген шиитпирлээринге ажыктыг болурун чугаалап турар.

Ядролуг чепсектиң шенелделерин чер болганга соксадырынга практиктиг өгелээшкинни кылыр, ынчангаш хыдыычы атомнуг дайынның кыжаныышкынындан кижи төрелгетенни шуут чайладырының угланыышкынынга баштайгы базымны кылыр деп күзел чүткүлдү удуртулга болдургаш, ССРЭ-ниң Дээди Соведи атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин Совет Эвилели чаңгыс талалыг соксадыр дугайында шиитпирни үндүрген.

Тайбыңны камгалаарының болгаш быжыглаарының улуг херээ дээш улустарның мурнунга парламентилериниң белик харысалгазын медерел билгеш, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи бүгү күрүнелер атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгны адактың соонда каап, мөңге шагнын кылдыр үзе шиитпирлээн турарынга боттарының

Москва, Кремль,
1958 чылдың март 31.

бүгү-ле саңлдарын ажыглазын деп чүткүлдүг кыйгырыгны ядролуг чепсекти бүдүрүп турар күрүнелериниң парламентилери болур—Американың Каттышкан Штаттарының Конгрезинге болгаш Великобританияның Парламентизинге үндүргеи.

Делегейниң бүгү чурттарының миллион-миллион кижилериниң күзел-чүткүлдеринге таарыжы турар ол эгелээшкинге деткимче көргүзеринче өске чурттарның парламентилерин Дээди Совет кыйгырып тур.

Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиг бүгү күрүнелер ол чепсектиң шенелделерин соңгаарладыышкын чок соксадыры делегейниң бүгү чурттарының—улуг-даа, бичо-даа,—оларның атомнуг чепсектиг азы чепсек чок болуп турарындан хамаарылга чокка, эрге-ажыктарына таарышкан болур ийик дээринге ССРЭ-ниң Дээди Соведи ханы бүзүреллиг. Ядролуг шенделерниң өлүмнүг саңлдары географтыг кызыгаарларны-даа, күрүнелер аразында политиктиг ылгалдарны-даа барымдаалавас. Ынчангаш ол шенелделерин соксадыр дугайында айтырыгны боттарының канчаар көрүп турарын күрүне бүрүзү тодарадыр ужурлуг. Ол айтырыгларны шиитпирлээр дээш кол харысалга ядролуг чепсектиг болгаш ооң шенелделерин чорудуп турар күрүнелерге өнзажыры чаагаар-ла билдингир. Ынчалза-даа, ол дээрге, өске чурттар ол чугула херекке боттарының салыышкынын киирип шыдавас дээни канчаарга-даа ол эвес. Күрүне бүрүзү—улуг күрүне азы бичe чурт болуп турары, КНО-нуң кежигүнү азы кежигүнү болбайн турары хамаарылга чокка—атомнуг болгаш водородтуг бомбаларның айыылдыг шенелделерин саат чок соксадыр дугайында бүгү улустуң негелдерин детким киргеш, ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында дугуржулганы чедип алырынга улуг дузаны көргүзүп болур.

Бир эвес ядролуг чепсектиг өске-даа күрүнелер Совет Эвилелиниң үлегерин эдерип, боттарының өлчээнде ындыг чепсектиң шенелделерин соксадыр чүве болза, атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин чер болганга соксадыр дугайында айтырыг мөңге шагда шиитпирлеттинген болур. Ынчангаш атомнуг чепсеглениишкиннерни эдере бүзүрерин соксадырынче болгаш бүгү улустарның айыыл чок чоруун быжыглаарынче орукка бурунгаар улуг базым кылдыган болур. Ол чорук делегей байдалын кадыкшыдарынга улуг ужур-дузалыг болуп база делегейниң шиитпирлеттинээн өске-даа хөй-хөй айтырыгларын шиитпирлээринге ыдыг бээри чигзиниг чок.

Бир эвес АКШ биле Великобритания Совет Эвилелиниң ол чаагай шиитпиринге каттыжын харылзаарын күзевейн база атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелде чазылдырыгларын мурнуку хевээр үргүлчүлээрин бодаар болза, Совет чазак үстүнде айыттынган байдалдарны бодаш, ооң-биле кады СССР-ниң айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктарын барымдаалаш, ядролуг шенделерни Совет Эвилелинге чорудар дугайында айтырыгга хостуг хөлелир апаары чаагаар-ла билдингир. Ынчалзажок ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадырының херээнге Совет Эвилелиниң илерееилээн эгелээшкинин Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Великобританияның чогуур базымнары деткиир боор дээринге ССРЭ-ниң Дээди Соведи бүгүдүр.

Улустарның күзел-чүткүлдеринге, бүгү кижи төрелгетенниң күзел-чүткүлдеринге дүүштүр, ядролуг чепсектиң шенелделерин чер болганга шуут соксадырынче угланган күженишкиннерни бүгү хемчегlер-биле деткиринче делегейниң бүгү чурттарының парламентилерин ССРЭ-ниң Дээди Соведи кыйгырып тур.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЛАРНЫҢ ЭВИЛЕЛИНИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИ.

Делегейниң ийиги дайынының чылдарында антигитлержи коалицияның киржикчилери күрүнелериниң болгаш гитлержи агрессиядан каражадаан чурттарның парламентилеринге кыйгырыг үндүрерин палаталарның Даргаларынга дагзыр дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң **доктаадыры болза:**

Делегейниң ийиги дайынының чылдарында антигитлержи коалицияның киржикчилери күрүнелериниң болгаш гитлержи агрессиядан каражадаан чурттарның парламентилеринге Германияның Федеративтиг Республиказының атомнуг болгаш раметалыг чепсеглениишкинин болдурбас сорулга-биле күженишкиннерни каттыштырар деп Кыйгырыгны ССРЭ-ниң Дээди Совединиң өмүнээзинден үндүрерин Эвилелиниң Совединиң болгаш Национальдар Совединиң Даргаларынга дагзыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль
1958 чылдың март 31.

Москва. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки чыыжының бирги сессиязы. Эвилелдиң Совединиң болгаш Национальдар Совединиң кады кылган хуралы.
Фото **А. Стужиннии** биле **В. Савостьяновтуу.**

Чурукта: Кремльдиң Улуг ордуузунуң хуралдаар залында.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Эки белеткел—тарылганың чедиишкинин хандырар

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» кодээ ажыл-агый артелиниң хову бригадазының кежигүннери часкы тарылганы эң кыска хуусада бедик агротехниктиг деңнелге эрттирер дээш хынамчалыг белеткелди чорудуп турар.

Тараа культураларының тарылгаларынга четчир үрезиннер бүрүн белеткеттинген. Тергелерни, үрезини урар терге харжактарын, аттың дериг-херекселлерни белеткеп, часкы хову ажылынга кирер 40 аттты дыштандырган. Тараа культураларының шөлдеринге 220 ажыг тонна өдекти төккен болгаш 52 га кур черниң хараганын арыглаан.

Хову бригадазының төвүнде болгаш ховуларда чурталга бажыңнарының, хлеб быжырар бажыңның, чүнар бажыңның, ыызыл булуңнуң септелгези доозулган. Часкы ажыл үезинде бригадага одаарыбиле 54 кулаш ыышты белеткээн.

Картофель болгаш ногаалар олурттулгазынга белеткелди база чорудуп турар. 27 га картофель үрезини белен. 7 парник оңгарларын, үрезиннер өстүрер чылыткылыг черни ,62 рамаларны белеткээн болгаш 60 ажыг тонна өдекти төккен.

Бригаданың төвүнде «Бедик дүжүт» деп хана солуну болгаш тус-тус звенолардa үш агитхуудустар үргүлчү үнүп турар. Олар ховунуң ажыл-ишчилериниң ажылын болгаш звенолар аразында социалистиг чарыштың чорудулгазын чырыдып турар. Бригаданың составында 136 кижилер ажылдап турар. Оларның аразында сөөртүлгеде комсомолчулар Доржу, Хеймер-оол, Дамба, коммунист Дамчай эң идепкейлиг ажылдан, хүнде ажыл нормазын 130—150 хуу күүседип турарлар. Хараган хап аштаарынга комсомолчулар Калдар-ыыс, Сарыг-оол, Өшкү-Саар олар мурнакчылар болуп турарлар.

Ооң-биле кады ногаалар олурттулгазынга белеткел четпес чорун турарын айытса чогуур. Ногаалар үрезиннери чедир белеткеттинмээн, 30 рамаларның шили чок, ногаа звенозунга ажылдаза чогуур 30 кижиниң ам үүгле 13-жү ажылдап турар.

Тарылга эгелээринге чедир каш санныг хонуктар арткан. Белеткелде четпестерни эдип алырының хемчегlери дарый алза чогуур.

С. ШЫДЫРАА.

Бай-Тал интернадында

Бай-Тайга районнуң Бай-Тал ортумак школазының интернадында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарны чорударынга кажизидикчи башкы Лука Васильевич Тархаев улуг рольду ойнап турар. Интернатка кандыг ажылдарны чорударының планын тургускаш, интернат эргелекчизи-биле дугуржуп алган.

Интернатта чаңгыс-даа техниктиг ажылчыннар чок, оларның ажыл-хүлээлгелерин өөреникчилер боттары күүседип турарлар. Интернатта чурттап турар 50 өөреникчилерни күш-ажыл кичээлдери чорударынга таарыштыр тус-тус бөлүктерге үскен. Ол бөлүктер тускай расписание ёзугаар столоваяга, интернатка янзы-бүрү ажылдарны күүседип турарлар.

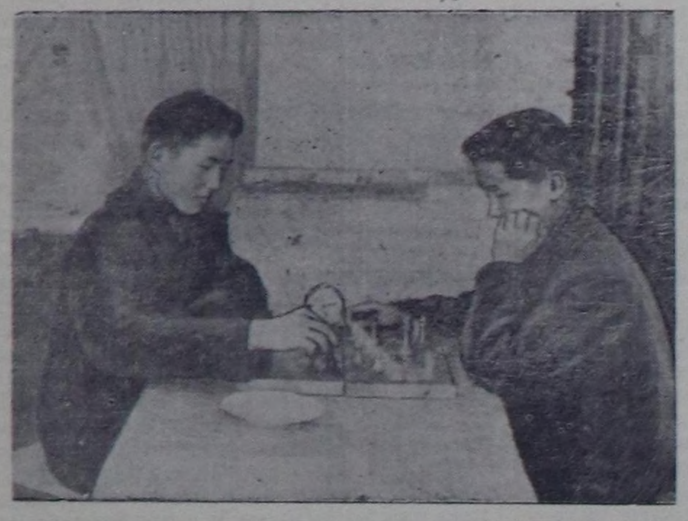

Ол ышкаш ында культура-массалыг ажылдар эки организастаттынган: уруглар киноларны көрүп, оон соонда ниитизи-биле чугаалажып турарлар. Интернатка өөреникчилериң боттарының кылганы портреттериң, лозунгуларның, даараан чүүлдериң делгелгежиштерин кылган. Өөреникчилер эптигээлдек, чазык ажы-чанга чаңчыгын турарлар. Шупту комсомолчулардан тургусугунган интернат чөвүлелиниң шиитпирин ёзугаар өрээлдер аразында шилчип чоруур тукту тургускан. Оны чаалап алыр дээш интернатта уругларның аразында чарыш калбарган.

Ол тукту ам уругларның № 1 өрээли чаалап алган. Тукту чүгле өрээлдің ариг-шеверин эвес, оон-биле кады ында чурттап турар уругларның өөредилгезин, чурумун база барымдаалап тургаш тыныс-сыр. ВЛКСМ-ниң Бай-Тайга райкомунуң болгаш районнуң вымпелин Бай-Тал интернады чаалап алган болгаш өске интернаттарга бербес дээш уруглар шудургу демисежип турарлар.

Уруглар столоваяга барып янзы-бүрү чемнерни амданныг кылдыр белеткээринге өөренип турарлар. **(Үстүнде чурукта).** Тоску классчылар Хеймерек, Эрес-оол болгаш сески классчы Маяа оларның эштериниң чем ишкен аяктарын арыглап турары.

Бай-Тал интернадының чурттакчылары бажынга онаалгаларын болгаш күш-ажыл даалгаларын шевергин күүсеткеш, хосгуг шактарын солун кылдыр эрттирериниге ынактар **(Ортузунда чурукта)** Дамбаа-биле Карын-оол оларның шыдыраалап олурары.

Интернаттың уруглары бажын ажылы кылырынга ынактар. **(Адаанда чурукта).** Өрээлдериниң орунларын чараштыр эткилеп каан болгаш ариг-силиг. Аалчык (5 кл), Чылбак, Хурал (9 кл) оларның эртен орнун эдип турары.

Фотозу болгаш сөзү **М. Кызыл-оолдуу.**

Колхозтуң мурнакчы малчыннары

БАЙ-ТАЛ. **(Телефон-биле).** Малдың уксаазын экижидер чорук оон продуктулуун бедидеринге чугула хемчег болур. Бай-Тайга районда Сталин аттыг колхоз эрткен күзүн дөрт муң ажыг хоюн мериное уксаа-биле тарып боозаткан. Колхоз дәргазы эш Комбунуң редакцияга дыннатканы болза:

— Бо хүннерде колхозтуң төрүүр хоюнуң 50 хире хуузу оолдапкан. Хураганнарның барык хөй нуруузу экижиттингеи хайнактар болуп турар. Кыштагларда кажаа турлагларны таарыштыр, мал чемин четчир тургусканындан, ылаңгыя ажаалда хайгааралче кичээнгейни улгаттырганындан чаш мал менди, эки доругуп турар. Бо талазы-биле үлегерлиг ажылдап турар малчыннар хөй.

Мурнакчы малчын Кумбаалактың коданындан бо чылын төрүүр 308 хой бар, а бо хүннерде төрүттүнген 252 хураганнар шупту менди. Оон Овзалыг-Дагда кыштаанда байдал дыка эки, ында 400 хой кирер кажааның ыяжын эш Кумбаадак боду белеткээн болгаш оон тудуун база боду организастаан. Чоокта чаа чаш хураганнарга бир кажааны база кылып алган. Амгы олуруп турары кыштаанда чурттага бажыңын малчын боду кылган.

Шындазында Канданың 219, Көк-Шатта Маадыр-оолдуң 260 хойлары база шупту тарып боозатырган. Канданнындан 205 хой 207, а Маадыр-оолдуундан 226 хой 228 хайнак хураганнар төрээн, олар шупту менди. Чамбыйның, Чүлдүмнүң болгаш өске-даа коданнарда малчынларның хою хүр кыштаглап турар.

Чарыш бистиң чедиишкиннеривисти хандырар

Чоннуң кижи бүрүзүнге онааштыр эт, үүт болгаш саржаг бүдүрер талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарын эн чоокку чылдарда чедер деп бүгү улусчу сорулганы чедип алырынга бистиң ферманың саанчылары боттарының салыышкынын кирерги дээш тус-тус хүлээлгелерни ап, аразында социалистиг чарыштыг ажылдап турарлар.

Ферманың инектери эт-үүт угланыышкынныг. Оларны эрткен чылын бедүүн чемнерден аңгыда шыктыг болгаш концентраттыг чемнер-биле чемгербээнинден үүт саалдазы улуг бедивээн. Ынчалда-даа бодумга онаашкан инек бүрүзүнден 863 литр үүтү саап алган мен.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бүгү көдээ ажыл-агый ажылдакчыларынга кыйгырыын бистиң фермага танышкаш, саанчылар тус-тус хүлээлгелерни алганнар. Мен социалистиг чарышка мурнакчы саанчы Д. Хандыбааны кыйгыргаш, бо чылын инек бүрүзүнден 1000 литр үүтү саап алырын хүлээнген мен. Январь, февраль айларда инек бүрүзүнден 270 литр үүтү саап алдым. Ынчангаш мээң алган хүлээлгем чүгле күүсеттинер эвес, харын ажыр күүсеттинериниң барымдаазы бар.

М. БОЙДААН,
Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң саанчызы.

Артистер чонга

Пролетарның улуг чогаалчызы Алексей Максимович Горькийниң төрүттүнгениниң бээр тозан чыл болганын чоокта чаа демдеглээн бис. Областың национал театрының тыва бөлүү ону холбаштыр А. М. Горькийниң «Васса Железнова» деп шиизин областың чамдык районнар төптериниң болгаш колхозчу суурларының көрүкчүлериниге сонуургадып көргүскеннер.

Бо чылдың март 20-ден 30-те чедир Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг хоорайга, Чаа-Хөл районнуң төвүнге, Ленин аттыг колхозтуң колхозчуларынга база ол районнуң «Бурунгаар» колхозка, Улуг-Хем районнуң «УТКА 25 чылы» совхозка, Арыскан көдээ суурга болгаш «Чодураа» колхозка база өске-даа колхозчу суурларның көрүкчүлериниге көргүскүлээн.

А. М. Горькийниң шиизиниң тыва дылга бир-ле дугаар үнүп турарын көрүкчүлер кончуг сонуургап көргеннер.

Областың национал театры А. М. Горькийниң өске-даа шиилерин чоокку үениң иштинде театрның сценазынга үндүрериби-ле бодунуң планында киирип турар.

Н. ӨЛЬЗЕЙ-ООЛ.

Коллектив сөзүн ээлээр

Көдээ ажыл-агыйны, ылаңгыя артель бүдүрүлгезин хөгжүдери чоннуң, совет кижилериниң материал-культурлуг деннелин улам бедидеринге холбашкан чугула айтырыгның бирээзи. Бо талазы-биле партия болгаш чазактың ап чорудып турар хемчеглерин ажылчы чон чаңгыс эп-сеткилдиг деткип, улам күжениишкиниг ажылдаарын илередип турар.

Кызылдың ыяш заводунуң коллективи хоорай чоогунда колхозтарда дуза көргүзерин бодунуң хуралынга шиитпирлээн. Тодаргайлаарга, бүдүрүлге планын ажыр күүсеткениниң иштинден 250 муң рубльдің дилген ыяш материалдарын болгаш 100 муң рубльдің мебель кылыгларын колхозтарга садар. Коллектив бодунуң сөзүн ээлеп шыдаар.

Шевер кыс

Фотоэтюд **Донгактыы.**

Колхозтуда

Арыг-Бажында

1956 чылдың күзүнүнде Бора-Шайның Арыг-Бажынга өлүп хөй колхозчу бызанчылар чаа ферманың тудуунче ажылдап кириишкен черинге чеде бердим. Олар арыгда ыяштарны ужуруп, тергелиг аъттар-биле, автомашиналар-биле сөөрттүп, тудугга мергежий бергеннери чудуктарны чонуп турганнар.

Мурнунда анаа хуу ажылдыг чораан чоннуң чөвүрээзин картаваан ыяштар-биле кылган, ханаларын инек өдээ-биле сыскыгылап каан, ирип эргижирей берген ийи кажааларындан өске чүү-даа чок турган черни инек малга таарымчалыг кылдыр көргеш, колхозчулар үүт-бараан фермазының тудуун эгелээн турганы ол.

Бо кызын областың совпартшколазының кышкы практиказының үезинде Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң Арыг-Бажында № 2 үүт-бараан фермазынга базарымга, ында эрги ирик кажааларның орнунда инек кажаалары болгаш ферма ажылдакчыларының чурттага бажыңнары туттунган чаа суур бар болуп, ук чер таныттынмас кылдыр өскерилген болду. Суурнуң арыгже талазында чаңгыс аай хевирлиг чаа инек, бызаа кажаалары, кедээ талазында кудумчулуг чурттага бажыннары аян кирер туттунган. Бо болза колхозчу ажыл-ишчилериниң бир демниг күш-ажылының түнелдир.

Кежээ хүн ашкан соонда «Л-12» деп электромотор ажылдап, чурттага бажыңнарын-даа, инек кажааларын-даа чырыда бээр. Пролетариаттың улуг башкызы В. И. Ленинниң бодап кылганы чурттуг электрижидериниң планы улуг чурттун ырак булуңнарында безин мынчаар боттанып турарынга өөрбес аргажок.

Ферма үүт саалдазының талазы-биле өскүү чедиишкинниг. Эрткен 1957 чылда инек бүрүзүнден ортумаа-биле 800 литр үүт саап алыр планын 1174 литр кылдыр күүсеткен. Ында саанчы комсомолчу кыстар Долзатпаа бир инектен-не 1407 литр, Дагаа — 1300 литр, Минчинмаа — 1260 литр үүтү саап алган.

Ферманың ажылдакчыларының хөй нуруузу аныяк оолдар, уруглар. Оларга колхоз баштаар чери кызыл булунну тудуп ерип берген. Аныяктар ажыл соонда кызыл булуңга чыглып келгеш, солуннарны, сеткүүлдерни номчуп турарлар. Ында хылдыг хөгжүм болгаш өске-даа ойнаар херекселдер бар. Кызыл булуңну дериринге ол ферманы шефке алган Хандагайты ортумак школазының башкылар коллективиниң улуг дузаны чедиргениниге олар кончуг өөрүп турарлар.

А. СЕМИС-ООЛ.

Хүлээлгезин күүседип турар

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары социалистиг хүлээлгелерин күүседип турар. Тудугжулар 10 чурттага бажыңнарын тудар турган бо чылдың ийи чартык айларының дургузунда 15 бажынны колдуунда тудуп дооскан. Шээр малдың 3 чаа кажаазын тудары хүлээлгеде айытынган, херек кырында 1650 хой кирер 4 кажаалар туттунган. Оон ангыда 80 инек кирер чаңгыс аай хевирлиг кажааның тудуу доозулган.

Колхоз келир өөредилге чылында школаның оттулар 1222 кубометр ыяжын белеткеп берген. Тудугжу эш Тевек онаашкан ажылының нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар, дарган Саспыына тарылга белеткелдериниң талазы-биле кызыл чогуур ажылдарын дооскан. Малдың чаш төлүн менди алыр талазы-биле чамдык малчыннар хүлээлгезин өлүп күүседип турар: хойжу эш Биче-оол төрээн 210 хоюндан 210 хураганны, эш Шарапай баштайгы төрүттүнген 150 хураганын, эштер Өлчей, Сотпа баштайгы төрээн хойларының хураганнарын чаңгыс-даа чидириг чокка алганнар.

К. АМЫЙЛАН.

Бо чылдың тудугларынга

БАЯН-ТАЛА. **(Телефон-биле).** Чөөн-Хемчик районда «Октябрь 30 чылы» колхоз эрткен чылын тудуг планын чедиишкиниг күүсеткен. Артель бүдүрүлгезиниң планында бо чылын сан-даа, хемчээл-даа талазы-биле мурнуку чылдардан эвээш эвес тудугларны кылыры көрдүүген. Колхозтуң тудуг бригадазының бригадири эш Эртиненің редакцияга дыннатканы болза:

—Колхозчу арат өрегелерни чазагайжыды кылдынган чурттага бажыңнары-биле хандырар чугула айтырыг бисте эрткен чылын-на бүрүн шиитпирлеттинген. Бо чылын чурттаганын 20 бажыңнарын кылыр бис, ол дээрге чаа немешкен өрегелерге, ылаңгыя механизатор кадрларга шилчитинер. Бүдүрүлге болгаш культурамыдыралдың өлүп каш тудуглары бо чылын база ажыглалга кирген турар.

Бригаданың фундаментизин салып эгелей бергени 235 олуттуг чаа клубту бо чылдың июньда доозар сорулга салдынган. Ол ышкаш колхозта техниканың өскениниге холбаштыр 8 машиналар кирер гаражты база немей кылыр. Механизастатынар 100 инектиң кажаазын, бирээзинге-ле 500 хой кирер 3 кажааларны тудар.

Каныт-даа ажылдың чедиишкиниг болуру баш бурунгаар эки белеткелден чугула хамааржыр. Бо чылдың тудугларынга 2260 кубометр ыяш негеттинер турган, а бригаданың белеткеп алганы 3545 кубометр. Ону прицептиг автомашиналар-биле тудуг шөлдеринче массалыг сөөрттүп турар.

Тудуг материалдарын белеткеп турар

Бай-Тайга районнуң «Дөн-Терек» колхозунуң баштаар чери чурттаганың, культура албан черлериниң бажыңнарын, бөзө мал кажаалары-биле кады 36 тудугну бо чылын ажыглалга киирериг планнаан.

Тудугга хереглеттинер 2200 кубометр ажыг ыяшты кескеш, хөй кезиин машина оруунче сөөрткен. Хой кажаазы тударынга 1000 кубометр чинге ыяшты база кезиин дооскан.

Тудуг материалдары белеткээр планны күүсеткеш, ам тудуг шөлдеринче сөөрттүп берген. 8 чурттага бажыңының ханазын салып дооскан. Бызанчылар Намзырай, Анаандай, Байыр, Мачак, Салан олар ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

Д. БАЙЫР-ООЛ.

* * *

Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тывының 5 чылы» колхозу 3000 кубометр тудуг материалдары белеткээр планнаан. Колхозтуң № 1—2 хову бригадалары 2820 кубометрни кескеш, 2370 кубометрни машина оруунче сөөрттүп чыгган. Чыгдынган ыяшты кожуглуг 4 машина-биле тудуг шөлдеринче сөөрттүп турар.

М. ЧҮЛДҮМ.

* * *

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң тудуг бригадазы 2000 кубометр ыяш белеткээр. Кестингеи ыяштардан 300 кубометрни тудуг шөлдеринде сөөрттүп чедирген. Дыртый-оол, Эртиле болгаш Доспан-оол олар ыяш белеткээр ажыга мурнакчы киришкеннер.

С. ДАДАР-ООЛ.

Солуннуң дараазында номери апрель 6-да үнер.

Профэвилел активиниң семинары

Чоокта чаа Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг хоорайга месткомнар даргаларының ийи хонуктуг семинары болуп өрткен.

Семинарның ажылын удуртурунга профэвилелдериниң область чөвүлелиниң болгаш көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң төлээлери киришкен.

Семинарның киржикчилери «Социалистиг чарышка удуртулга болгаш мурнакчы дуржулганы нептередири», «Культура-массалыг ажылдар», «Күш-ажыл камгалалы», «Күш-ажыл хоойлужудулгазы» болгаш өске-даа темаларга лекциялар дыннаан. Аңаа месткомнар даргаларының ажылының дуржулга солчуушкуннары база болган.

С. ТЕЛГЕР-ООЛ.

Солун концерттер

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң уран-чүүл бөлүмү колхоз төвү Бажың-Алаак суурга болгаш үүт-бараан фермаларынга концерттер көргүскен. Норбаа-биле Коммуланың «Теве-Хая», Чылдакпаннының «Кожай-биле Торгалыг» деп ырларны күүсеткенин колхозчулар улуг сонуургаан.

Л. СААЯ.

* * *

Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозта уран-чүүл бөлүмүнүң удуртукчузу Э. Кара-кыс ажылын экижиди тургузуп, алаан каш катап концерттерни көргүскен. «Шанда таңнылыл» деп чаңгыс көжегелиг шиини үндүргени улуг чедиишкиниг болган. Ол ышкаш «Эйлиг-Хем» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары боттарының артистериниң концерттерин үргүлчү көрүп турарлар.

М. ШИРИН-ООЛ,
М. САДЫЫ.

Колхозчу херээженнериң хуралы

Чоокта чаа Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчу херээженнериниң хуралы болган. Районнуң «Кызыл тук» колхозунуң тудугжу херээженнериниң чиик өртектиг тудуг материалы—саман бүдүрериин көвүдедир дугайында мурнакчы саналын деткип, колхозтуң ажыл-агыйынга херек кырында канчаар киржирил дээрзин тодаргай чугаалашканнар.

Хуралга тудугжу херээженнер Акпан, Ичин, Өмчет олар тудуг ажылының талазы-биле үнелиг саналдарны бергеннер. Чамдык тудуг материалдары: 45 муң саманны, 50 муң туйбуну херээженнериң күжү-биле белеткеп бээрин докладтаткан.

Амгы үеде суурда колхоз конторазының тудуу четче кылдынмаан. Ол тудугнуң ажылынга киржип тургаш ажыглалче апрельде киирер сорулганы салганнар. Конторадан аңгыда фермаларга тудар ийи чунар бажыңның тудуунга херээженнер база киржирлер.

Арыг-Бажында үүт-бараан фермазының саанчылары 100 инек кирер механизастаттынган кажааны боттары штукатуралап алыры-биле дранкаларны болгаш өске-даа материалдарны белеткеп алганнар.

Чазагларже көжериниң мурнунда кыштагларда кажааларның хөржүүн хооруп, келир кышка удур септеп алырынга херээжен малчыннар киржирлер.

Часкы хову ажылы удавас эгелээр. Колхозчу херээженнер 10 га картофель шөлүн чемишчидери-биле 200 тонна өдек, хүлдү белеткеп турарлар. Хурал ажылагыйжы бедик көдүрлүүшкүннүг эрттип, үстүнде айыткан чүүлдерни амыдыралга боттандырары-биле районнуң ажылчы херээженнерин социалистиг чарышка кыйгырганнар.

Чарыштың күүселдезин квартал санында түннеп, көрдүнген сорулгаларны хуусаа бетинде күүседир дээш «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчу херээженнери хайныышкыныг ажылдап турарлар.

П. САЙН.

Ыраккы Тожунуң „Совет Тыва" колхозунда херээженнер

Колхозчу амыдыралдың улам чаагай болуру артельдің бүгү кежигүннериниң ниитиниң күш-ажылынга идепкейлиг киржириниң хамааржырын Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң херээженнери эки билип турар.

Херээженнерден колхоз бүдүрүлгезинде 160 ажыг кижи киржип турар. Оларның аразында күш-ажылга шылгарангай чорукту көргүзүп турарлар дыка хөй. Иви мал фермазында Б. Хейлук, Ч. Дулгур, Х. Чаршпан олар ивилерни эки кадарып. эң хөй күш хүнүн ажылдап алганнар. Инек фермазында саанчылар Б. Куку, Б. Хуваска, Б. Маткар, Б. Севек олар эрткен ажыл-агый чылында үүт саалдазының талазы-биле чарыштың мурнакчылары болганнар. Эштер Б. Хувалдай, Б. Хүлбүзек олар тудугга болгаш хову ажылынга идепкейлиг киржип, 250—300 күш хүннерин ажылдап алганнар.

Анныыр сезонунга ол колхозтан 17 херээженнер киришкен. Оларның аразында Е. Кенден—9 кишти, 200 диинни, Б. Такылай—9 кишти, 150 диинни, Б. Шуру — 10 кишти, 101 диинни, Ч. Серен — 450 диинни өлүрүп, төрээн колхозунга улуг орулганы киргеннер.

Маадаа холбаштыр ниитиниң күш-ажылынга киржир хөнну чок кижилер барын база-ла айытса чогуур. Ылаңгыя эштер Б. Хувулгаат, К. Кызыл-уруг, Б. Монгурак болгаш оон-даа өскелер күш-ажылга киржип болур аргалардыг тургаш-ла, күш хүнүнүн минумумун күүсетпейн келгеннер. Ол болза, херээженнер ортузунга кижизидилге ажылының ам-даа четпес тургустунганының түнелі болур. Ол четпестерни узуткаар талазы-биле ажылдарны улам күштелдирер ужурлуг бис.

К. КҮСКЕЛДЕЙ,
колхозта херээженнер чөвүлелиниң даргазы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының иштики информация киллизиниң 3—88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал киллизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киллистериниң 3—68, чагаа киллизиниң база бухгалтериянның 3—65.

ТС—00055. Культура өргелелиниң типографиязы. Редактор К. С. ШОЙГУ.